

В.С. Мунтян // Физическое воспитание студентов. – Харьков, ХОВНОКУ-ХДАДМ, 2011. – № 4. – С. 67–71.

5. Ребрина А. Проблемы виховання у студентів вищого технічного закладу освіти позитивного ставлення до фізичного виховання / А.Ребрина // Молода спортивна наука України: збірник наукових праць з галузі фізичної культури та спорту. – Вип. 7. – Т. 2. – Львів: НВФ «Українські технології», 2003. – С.205-207

Хоменко О.

докторант Інституту вищої освіти АПН України, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувачий кафедри іноземних мов Київського національного університету технологій та дизайну

УДК 378:811.111(073)

РОЛЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В статті йдеться про статус англійської мови як світової lingua franca, про еволюційні зміни, що зумовлюють появу нових варіантів англійської мови, про функції, які вона виконує у суспільному житті, а також окреслюються полілінгвальні тенденції мовної політики в умовах глобалізації.

Ключові слова: *lingua franca, стандартизована мова, різновиди англійської мови, globish.*

Хоменко А.

докторант Інституту вищого образования АПН України, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувачий кафедрою іноземних мов

Київського національного університету технологій та дизайну

РОЛЬ АНГЛІЙСЬКОГО ЯЗЫКА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

В статье речь идет о статусе английского языка как мирового lingua franca, об эволюционных изменениях, которые обуславливают появление новых вариантов английского языка, о функциях, который он выполняет в общественной жизни, а также определяются полилингвальные тенденции языковой политики в условиях глобализации.

Ключевые слова: *lingua franca, стандартизованный язык, варианты английского языка, globish.*

Khomenko O.

a Doctoral candidate of Institute of Higher Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Candidate of Pedagogical Sciences (Ph.D),

Associate Professor, Head of the Department of Foreign Languages of Kyiv

National University of Technologies and Design

ROLE OF ENGLISH IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

The paper referred to the status of English as a global lingua franca, to the evolutionary changes that lead to the emergence of new variants of English,

the functions it performs in public life, and outlines the trends to polilinguistic language policy in the context of globalization.

Key words: *lingua franca, standard language, variants of English, globish*

Постановка проблеми. Сучасний світ стає все більш глобалізованим. Жодна країна, жодне суспільство чи соціальна група вже не сприймаються як замкнуті, абстраговані та самодостатні феномени, а, навпаки, вважаються елементами загальносвітової системи складних і, подекуди, суперечливих взаємозв'язків, взаємовідносин та взаємозалежності. Країни і народи всього світу існують в умовах зростаючого взаємовпливу. Прискорені темпи розвитку цивілізації і ходу історичних процесів поставили питання про неминучість глобальних взаємин, про їх поглиблення, зміцнення та ліквідацію ізоляції країн і народів. Процес глобального зближення та взаємодії важко уявити без наявності комунікативних засобів, які сприятимуть такій взаємодії, зокрема без лінгва франка - мови посередника, яка слугуватиме *засобом спілкування і взаєморозуміння* між суб'єктами глобалізаційних стосунків у зазначених сферах. В цьому зв'язку зазначимо, що майже для кожної епохи в історії людства характерна наявність своєї *lingua franca*. Це латинська та грецька мови в Римській імперії в епоху середньовіччя, іспанська в Іспанській імперії, французька як мова міжнародної дипломатії в 20 столітті тощо. Не становить виключення і постіндустріальний етап розвитку сучасного суспільства, якій вносить свої корективи до сталого уявлення про *lingua franca*, що у свою чергу, актуалізує появу нових досліджень з даного питання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Беззаперечно, що всі мови однаково важливі і мають рівноцінний ступінь гідності та значущості. Кожна мова відображає культуру та спосіб життя народу, який нею спілкується. З іншого боку, очевидно, що є домінуючі мови та мови, вага яких на світовій арені є незначною. Слід, однак, зазначити, що, на нашу думку, підрахувати точну кількість світових мов досить важко через відсутність визначення, що, власне, входить до складу певної мови. Проте за різними даними, сьогодні в світі налічується близько 6909 мов [14]. З них, більша половина населення земної кулі розмовляє лише **десятьма мовами** (див. рис. 1).

Щоправда, виходячи з аналізу різних статистичних джерел, можна констатувати відсутність узгодженості у визначенні кількості людей, які розмовляють цими мовами, а їхній діапазон доволі несталий і коливається. Зокрема кількість носіїв англійської мови різними дослідниками визначається у такий спосіб: 300 млн. (В. Качру, 1985), 320-380 млн. (D. Graddol, 2006), 400 млн. (D. Crystal, 2007). За деякими оцінками російська мова є рідною для 130 мільйонів громадян Російської Федерації, для 26,4 млн жителів країн СНД і Балтії і майже для 7,4 мільйонів жителів країн

далекого зарубіжжя (насамперед Німеччини та інших країн Європи, США та Ізраїлю), тобто в загальній кількості для 163,8 млн чоловік [19]. Щодо німецької мови, то у статистиці Ethnologue наведені дані лише по стандартизованій німецькій мові, якою спілкуються в Німеччині та окремо виділена кількість носіїв її швейцарського варіанту в Швейцарії (6,5 млн). Дані, щодо австрійського варіанту німецької мови відсутні. Для порівняння, українською мовою як першою спілкуються 37 млн. населення і в переліку Ethnologue вона посідає 27 місце. Проте ієрархія десяти найрозповсюдженіших у світі мов є незмінною.



Рис. 1. Десять домінуючих мов у світі

Джерело: http://www.ethnologue.com/ethno_docs/distribution.asp?by=size

Очевидно, що домінуючі мови не набувають автоматично статусу мови міжнародного спілкування. У цьому випадку китайська та іспанська мови на сьогодні були б обов'язковим компонентом іншомовної підготовки у більшості країн світу, залучених до глобалізаційних процесів. В цьому зв'язку зазначимо, що в соціолінгвістиці не існує однозначності у визначенні критеріїв цінності мови. Одні науковці висувають на чільне місце її ринкову цінність, корелюючи мову лише з економічними показниками держави, де ця мова є національною (Bourdieu's, 1991). Декларується також і критерій, який співвідноситься з комунікативною цінністю мови - "Q-цінність" (Swaan, 2001), складовими якого є, зокрема розповсюдженість мови, що, в свою чергу, визначається чисельністю людей, які розмовляють цією мовою, колом потенційних комунікантів, тобто сферою потенційного застосування мови. Проте ці критерії хоча і зручні для індивідуального вибору людиною мови для вивчення, проте аж ніяк не розкривають статусної сутності мови як світової лінгва франка.

За визначенням інших дослідників лінгвістичної глобалізації, мова досягає статусу глобальної, якщо відповідає наступним критеріям: 1) її вага та роль визнається в багатьох країнах світу, тобто мова має широку географію застосування; 2) значна кількість населення країн використовує її як першу (рідну) мову; 3) їй надається статус державної, офіційної чи регіональної; 4) вона використовується як головний засіб спілкування в таких сферах діяльності, як державне управління, судочинство, засоби масової інформації, освіта; 5) мова відіграє домінуючу роль в іншомовній підготовці великої кількості країн. [2, с. 422]. В результаті, в сучасній соціолінгвістиці існує сталий стереотип щодо ролі англійської мови як глобального вербального “посередника”, який застосовується практично у всіх сферах глобалізованих взаємостосунків і відповідає всім вказаним вище критеріям. Віра в глобальну англійську на даний час в основному сприймається в більшості досліджень як беззаперечний факт. Насправді ж сполучення двох понять: лінгвістичного - *англійська мова* та її соціального статусу – *глобальна* в сукупності створюють соціолінгвістичний профіль англійської у світі, що знедавна ретельно досліджується зарубіжними науковцями (Blommaert 2010, Crystal, 2003, Graddol, 1997, 2007, Kachru, 1985, 2003, 2006, McArthur, 1998, Pennycook, 2010, Widdowson, 1997 та ін.). “Спрощене уявлення про англійську як міжнародну мову, тобто “нейтральний” код, що дозволяє спілкування через мовні та культурні кордони, змінюється ... теоретичними дослідженнями актуальності використання мови, а також уявленням про мову в різних світових контекстах” [12, с. 9]. Результати цих досліджень показують, що поява англійської мови зі статусом “глобальна” - питання контроверсійне і “ні в якому разі не означає остаточного вирішення проблем міжнародного спілкування” [там же]. Навпаки, за останні декілька років все частіше з’являються дослідження (деякі з них ініційовані Британською Радою), в яких робляться неоднозначні прогнози щодо майбутнього англійської мови в світовому масштабі та ставляться питання на кшталт – чи збереже вона статус глобальної. Світ змінюється і будь - яка зміна в мовній політиці чи зміна статусу англійської мови беззаперечно, на нашу думку, повинна бути проаналізована та знайти своє відображення в концепції іншомовної підготовки в Україні.

Тому **мета** нашого дослідження і полягає у визначенні ролі англійської мови в контексті глобалізації. Досягти даної мети можна шляхом виконання наступних завдань: визначити, наскільки твердими та непохитними є позиції англійської мови сьогодні; яку функцію вона буде виконувати в контексті глобалізації; які прогнозуються сценарії розвитку для мови/мов глобалізованого світу; які тенденції мовної політики в

умовах глобалізації – монолінгвального чи полілінгвального напрямку. Ці питання, на наше переконання, потребують ретельного дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світове розповсюдження англійської мови збігається з початком колонізації Британською імперією Нового Світу, з захоплення Ньюфаундленду у 1538 році. Вважається, що статус світової мови, англійська почала здобувати після заснування в 1607 р. першої Британської колонії в Америці [3]. За даними Cambridge Encyclopedia of the English Language, в часи «Шекспіра» кількість носіїв англійської мови в світі досягало семи мільйонів. Проте в період між правліннями королеви Єлизавети I (1603) та початком правління королеви Єлизавети II їх кількість досягла 250 мільйонів [3]. До кінця 19 сторіччя Британія створила передумови для англійської як світової мови, за рахунок своєї політичної та економічної могутності, детермінованої індустріальною та науковою революціями. Проте її (мови) позиції могли б похитнутися з розвалом імперії, як власне сталося з голландською та португальською мовами після послаблення колоніальної могутності відповідних держав, якби не різке зростання економічної потужності США в 20 столітті [6, с. 8].

За словами Д. Кристалла, світовий статус мови детермінується зовнішніми чинниками, які стосуються лише “могутності” народу, який є її носієм. Причому поняття “могутність” інтерпретується в політичному, економічному, технологічному, освітньому та культурному контекстах [2, с. 426]. Саме сукупність цих факторів, притаманних США, зазначає Д. Кристал, і зробила, за образним висловом відомого британського лінгвіста Рандольфа Квірка (Randolph Quirk), англійську мовою, “над якою ніколи не заходить сонце” (“English is a language on which the sun never sets”) [4, с. 10]. Звідси, і повна відповідність англійської мови зазначеним вище критеріям, які дозволяють говорити про неї як світову лінгва франка. Отже, початок появи англійської як світової лінгва франка збігається з поступовим посиленням впливу, тобто могутності США на міжнародній арені. Проте чи є це гарантією непохитності англійської мови як найбільш популярної мови на міжнародній арені? Чи не зміниться в світі ця реальність, якщо Сполучені Штати втратять свою лідируючу позицію?

Починаючи з 60х років ХХ століття в науковій та публіцистичній літературі з’явилося чимало публікацій, присвячених статусу англійської мови в контексті світової глобалізації. (Crystal, Graddol, McArthur, Kachru, Philipson, Mufwene, Ryan, Hagège). Англомовні засоби масової інформації констатують, що світове домінування англійської мови є беззаперечним фактом [15]. Англійська ототожнюється з символом глобалізації (Ryan). Деякі соціолінгвісти переконані: англійська мова вже давно стала мовою, незалежною від будь-якої форми соціального контролю (Crystal), що, в

свою чергу, дозволяє стверджувати про відсутність перешкод на шляху її розповсюдження як світової лінгва франка. Інші дослідники дотримуються точки зору, що майбутнє англійської не настільки передбачуване і, що англійська мова у її сучасній іпостасі припинить свій рух у напрямку глобальної лінгва франка, а на зміну їй прийде глобальна англійська у іншій формі та з іншими функціями (Graddol, 2000, 2006) або настане етап фрагментації англійської мови, розпаду на сім'ї. Таким чином, з'являться нові англійські мови, що призведе до зникнення стандарту в різних мовних аспектах (Kachru, 1985, McArthur, 2000). Останні дослідження декларують роль англійської не скільки як світової лінгва франка, а як ресурсу, що гарантує доступ до фінансової, економічної, політичної сфер глобалізованих стосунків, а, отже, до багатства та благополуччя (Sergeant Ph, Erling E. J., 2011). Відповідно, спостерігається термінологічне розмаїття характеристик, що їх приписують англійській мові, підкреслюючи її статус: глобальна англійська (Global English, English as a global language) (Graddol), світова англійська (World English) (McArthur), світова стандартизована розмовна англійська (World Standard Spoken English) (Crystal), світові англійські (World Englishes) (Kachru), англійська мова як мова міжнародного розвитку (English as a language for international development) (Sergeant, Erling) тощо.

Слід визнати, що всі ці терміни характеризують одне й теж саме явище – ними підтверджується статус глобальної мови, проте вони не є синонімічними, а ілюструють різні теоретичні підґрунтя. Тобто, як бачимо, визначення реального статусу - питання і досі відкрите.

В сучасній соціолінгвістиці існує декілька класифікацій результатів еволюціонування англійської мови (АМ) за період її динамічного розвитку з початку 17 сторіччя. Проте спільною ознакою для всіх є три різновиди АМ. Розглянемо їх.

Традиційно АМ диференціюють у такий спосіб:

1) англійська як рідна (English as a native/ the first language), якою спілкуються її носії (Native/first language speakers) у Великобританії, Північній Америці, Австралії та Новій Зеландії (тобто, на своїй первісній батьківщині і в колоніальних поселеннях, де населення європейського походження утворило демографічну більшість);

2) англійська як офіційна мова (English as the second language) або креольська англійська (Creole English), якою спілкуються всі ті, для кого англійська мова не є рідною, а другою (Second language speakers), і використовується як офіційний засіб внутрішньодержавного та міжособистісного спілкування. Це офіційні мови Індії, країн Східної та Західної Африки (Гана, Ямайка, Ліберія) та Азії (Сінгапур, Філіпіни) тощо;

3) англійська як іноземна (English as a foreign language), яка використовується як засіб спілкування для всіх, хто вивчає англійську мову як іноземну (McArthur, 1998). Ця модель останнім часом піддається критиці, оскільки її складно застосувати в контексті мультилігвізму. Проте на ній досить наочно можна проілюструвати скільки людей в світі спілкуються англійською. Орієнтовна кількість людей, які так чи інакше пов'язані з англійською мовою, представлена на рис. 2. [6]

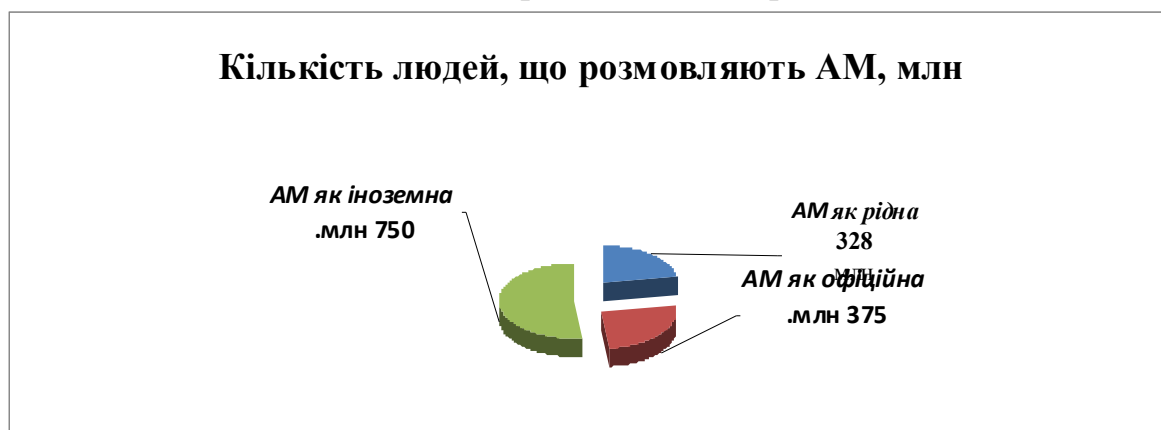


Рис. 2.

Інша класична модель пропонує класифікацію варіантів англійської мови у вигляді трьох концентричних кіл: 1) внутрішнього кола (Inner Circle), представленого носіями англійської мови; 2) зовнішнього кола (Outer Circle), представленого тими, для кого англійська є другою/офіційною мовою; 3) колом, що розширюється (Expanding Circle), представленого тими, хто вивчає англійську як іноземну (В. Kachru, 1992) [9]. Дана модель є англоцентричною і, відповідно, передбачає лідируючу роль носіїв мови в подальшому її глобальному розповсюдженні. Здавалося б нічого особливого тут немає, адже саме вони є носіями норм та стандартів використання мови. Проте з недавнього часу ця теза була поставлена під сумнів.

Якщо подивитись на рис. 2, то очевидно, що близько півтора мільярда населення планети спілкується англійською мовою, хоча з різним рівнем сформованості комунікативної компетентності. Проте критики глобальної англійської доволі скептично ставляться до таких даних. Вони зазначають, що в середньому лише 20% населення країн “зовнішнього кола” розмовляють нею. З них 30 відсотків належить Індії та 46 – Філіпінам [11].

Дані щодо тих, хто вивчає англійську мову як іноземну також не відображають об'єктивної картини. Це результат дослідження, проведеного Британською Радою, яка внесла до числа тих, хто вивчає АМ як іноземну навіть осіб з початковим рівнем володіння мовою [8]. На наше переконання, наведені цифри також не можна вважати правомірними, оскільки процес спілкування відбувається, коли досягнуто

взаєморозуміння, а для цього потрібне щонайменше володіння мовою на рівні незалежного користувача (independent user).

В загальному, на думку деяких дослідників, розширення АМ в даному колі, корелює з розширенням числа країн, задіяних в глобалізаційні стосунки. В країнах, які знаходяться на периферії глобалізації, присутність АМ залишається обмеженою (Keynsley, Mufwene, Philipson). Це погляд лінгвістичних антиглобалістів, які характеризують процес світового розповсюдження АМ як лінгвістичний імперіалізм і свідомо націлені на применшення значущості того чи іншого явища.

Однак, навіть якщо зважити на зазначене вище, число тих, хто розмовляє англійською, залишається значним і, навпаки, існує тенденція на збільшення: в багатьох дослідженнях до 2050 прогнозується стале зростання чисельності людей, які спілкуватимуться цією мовою (Graddol 1997, 2006). Проблема, за твердженням науковців, полягає дещо в іншому. Спробуємо розібратися в ній.

З наведених статистичних даних щодо кількості людей, які спілкуються АМ, бачимо, що ті, хто належить до “зовнішнього кола” та “кола, що розширюється”, значно перевищують за своєю чисельністю носіїв мови. За твердженням дослідника Британської Ради Д.Греддола (D.Graddol) саме ці дві категорії вирішуватимуть долю англійської мови. Звідси, за Д.Гредоллом, ніхто, навіть самі англійці, не володіють більше монополією на англійську мову [7; 8]. Відмічене Д. Гредолом поліпшення якості сформованості комунікативної компетентності у представників вище зазначених категорій спричинює свого роду термінологічну кризу, оскільки стирається відмінність між англійською мовою як рідною, офіційною та англійською як іноземною. Інакше кажучи, в новому контексті стає проблематичним дати дефініцію поняття “англійська мова як рідна”, що призводить, як уже зазначалося вище, до поступового зменшення ролі представників першого кола як носіїв стандартизованих норм АМ. Це пояснюється тим, що англійська мова не в устах її носіїв зазнає трансформації в бік її спрощення та пристосування до рідної мови. М. Бернс (M. Berns, 2002), зокрема зазначає, що “безпрецедентне поширення англійської мови в світі призводить до того, що виникають все нові її різновиди, які формуються під впливом інших мов і культур і відображують елементи неанглосаксонської ментальності, моральних цінностей, культурно-історичних реалій, традицій, норм поведінки [1, с. 8]. Зазначене підштовхує нас до висновку, що англійська мова починає функціонувати автономно від своїх носіїв і, що ми вже більше не можемо говорити лише про британський та американський варіанти англійської. Ми спостерігаємо, зокрема абсолютно нове явище, яке має назву World Standard Spoken English (стандартна світова розмовна англійська)

(D.Crystal) або “globish” (Jean-Paul Nerriere, R. McCrum). Поява globish є свого роду підтвердженням вище наведених слів Д. Греддола про нові різновиди англійської мови.

Ще один термін належить Б.Качру (Braj Kachru) – World Englishes (світові англійські мови). За Б.Качру (B. Kachru, 1992), він “символізує функціональні та формальні зміни, різні соціолінгвістичні контексти, діапазони та різновиди англійської мови в творчості, і різні види акультурації [10, с.3]. На наш погляд, термін “англійські мови” (D.Crystal) є за своїм змістом ширший, ніж “світові англійські” (B. Kachru), оскільки в першому випадку мається на увазі те, що англійська вже ассимілювалася з різними мовами.

Не менш влучною є і інша назва glocal English – синтез слів global (глобальний) та local (місцевий, локальний). За визначенням професора Сінгапурського університету А.Пакір (Anne Pakir) “glocal English” є своєрідною реакцією на глобалізацію і є мовою, що має міжнародний статус, але поряд з тим і відображує місцеву (розуміємо національну) ідентичність [17]. До прикладу, spranglish – своєрідна суміш іспанської та англійської мов, якою розмовляють на кордоні Мексики та США; singlish – мікс, характерний для Сингапуру; greekish – розмовний гібрид у Греції, konglish в Південній Кореї, Estglish в Естонії тощо. Наявність такого розмаїття, на думку деяких дослідників, свідчить про те, що “англійська мова не вмере, але, щоб вижити, проникне в аннали світової політики і економіки у спрощеній міжнародно визнаній формі” [18].

Аналізуючи нові глобальні тенденції до появи різновидів англійської мови, ми вважаємо, що вони (тенденції) мають і певні позитивні якості саме для носіїв мови. Виходимо з того, що жодній із мов за всю історію людства не вдавалося так швидко підкорити світ, як це зробила англійська мова завдяки глобалізації та розвитку сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Ми вже зазначали, до англомовного світу належить майже півтора мільярда населення Землі. Зокрема, англійська є сьогодні другою мовою для громадян Європейського Союзу з населенням майже 500 млн. Англійською мовою, як бачимо з рис. 2, розмовляють сьогодні в три рази більше тих, для кого вона нерідна. Саме останнє дало привід засумніватися, як уже відзначалося вище, у майбутньому англійської мови. І хоча деякі дослідники порівнюють сьогодні АМ зі статусом латинської мови у час її розквіту (Crystal, 1997, Graddol, 2006, McArthur 1998), проте вони ігнорують той фактор, що латинська мова модифікувалася у романські мови, або ще як зазначають – у креольські романські (Mufwene, 2010). Ми ж спостерігаємо появу New Englishes як різновидів/діалектів англійської мови, які передають також і національну (місцеву) ідентичність. В цьому випадку ми, слідом за D.Crystal (2007),

вважаємо правомірним вживання терміну “англійські діалекти”, оскільки існують стандарти мови, від яких відхиляються її різновиди або діалекти. Це означає, що англійська розвивається, еволюціонує, тому що еволюціонують люди, які розмовляють нею. Це – жива мова.

В епоху глобалізації доцільно розрізняти англійську мову як носія, хранителя культури народу і мову як засіб, інструмент комунікації. Оволодіння першою формою дає можливість знайомства з чужою культурою і толерантного сприйняття її, традицій та звичаїв народу, організації діалогу культур в світовому мовному просторі. Другий же аспект продукує нові різновиди/діалекти англійської мови. За Р. Петцольдом, в другому випадку, як і в економіці, чим менше посередників, тим краще, ефективніше відбувається процес взаємодії.

Чи може стати щось на заваді лідерству англійської мови, якщо вона практично вже досягла статусу *lingua franca*? Звичайно, якщо виходити з того, що статус визначається не кількістю носіїв мови, а в першу чергу політичним, економічним та культурним домінуванням народу, який розмовляє цією мовою. Якщо в світі відбудуться які-небудь радикальні зміни, то вони неминуче зумовлять і радикальні зміни *lingua franca*. Проте, на наше переконання, хід сучасного суспільного розвитку не відзначається тенденцією саме до змін катастрофічного характеру. Зміни ж в розстановці, балансі сил, напевно, не здатні вплинути на *lingua franca*: занадто масштабного розповсюдження набула англійська мова, як це впливає із наведених вище статистичних даних.

Звідси, розвивається підгрунття приналежності англійської до якоїсь однієї країни, а отже, економічна, політична, культурна могутність країни - носія мови вже не може бути, на наш погляд, вирішальним фактором у визначенні мови міжнародного спілкування. Проте, як нам здається, занадто рано робити остаточний прогноз щодо майбутнього англійської мови як *lingua franca*. Людство рухається шляхом прогресу в усіх галузях суспільного життя. Рівень, якого досягне в майбутньому, зокрема технічний прогрес, прорахувати неможливо. Епоха бурхливого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій може внести свої непередбачувані корективи у само по собі дискусійне твердження щодо мови міжнародного спілкування. Зараз же англійська мова домінує в усіх сферах суспільного життя. D.Graddol досить повно визначив функції, які вона виконує у сучасному світі: робоча мова міжнародних організацій та конференцій; мова наукових публікацій; мова міжнародних банківських, економічних та торгових відносин; мова реклами світових брендів; мова аудіо-візуальних продуктів популярної культури (фільми, популярна музика); міжнародний туризм; вища освіта; міжнародна безпека; міжнародне законодавство; мова інтернету.

Переможний поступ англійської мови як *lingua franca* почався, як ми підкресливали вище, з домінування двох імперій – Британії та Америки. Тепер вона є мовою ще однієї імперії, яка панує над світом – мовою Інтернету. М. Кастельс (M. Castels, 2000) стверджує, що сучасний світ перетворився у суспільство-мережу (*network society*) [16]. Англійська мова домінує і в Інтернеті. Цьому сприяла провідна роль США і подальший імпорт інформаційних технологій. Тобто, Інтернет прийшов із Сполучених Штатів. Дещо пізніше він дістався і інших країн світу. Тому ймовірно припущення, що поступово англійська почне витіснятися іншими мовами. На підтвердження цього, а також провідних позицій англійської мови в Інтернеті в порівнянні з іншими мовами представлена діаграма.



Рис. 3.

Джерело: www.internetworldstats.com/stats7.htm

Незважаючи на те, що в Інтернеті з'являються інші мови, англійська ще надовго збереже свої позиції мови міжнародного спілкування і у всесвітній мережі, де вже зараз звичайна ситуація, коли швед, наприклад, спілкується з японцем, а китаєць з бразильцем тощо. Без знання англійської мови нереально поки що скористатися потужною інтелектуальною силою, якою є Інтернет. Дослідження показують, що 80% інформації зберігається у всесвітній мережі саме англійською мовою, об'єм її подвоюється через кожних 18 місяців [3]. Необхідність інформаційного доступу і конкуренція в сфері технологій зміцнюють провідну позицію англійської мови в Інтернеті [5].

Все викладене вище свідчить, що позиції англійської мови як *lingua franca* ще довго залишаться непохитними, хоча з'явилися і мови –

конкуренти: зростає привабливість китайської національної мови мандарин, помітна тенденція до посилення ролі іспанської та арабської мов. Ці мови і причини, що зумовлюють їх значення у сучасному світі стануть предметом подальшого розгляду. Проте існує ще одна обставина, що зумовлює зміцнення положення англійської мови: вона (мова) перетворилася на вигідний товар, просування якого приносить суттєві економічні вигоди англійським країнам, тому в політичній площині можна полемізувати про причини швидкого розповсюдження англійської мови, вбачаючи в цьому намагання США та Великої Британії через відповідні інституції (Британська Рада, МВФ, Світовий Банк тощо) задовольнити свої меркантильні політичні, колоніальні, економічні інтереси, нав'язуючи з цією метою “лінгвістичний”, “культурний”, “інтелектуальний” імперіалізм. У науковій літературі спостерігається інтенсивна дискусія серед соціологів і лінгвістів з цього приводу, А. Турен, М. Сасакі, В. Л. Іноземцев, А. С. Мельников, Ю. Павленко та ін.). Проте, на нашу думку, віднесення англійської мови до категорії товару має і свої плюси, оскільки володарі контрольного пакету акцій бізнесу під назвою “англійська мова” навряд чи погодяться на його банкрутство. Таким чином, марно сподіватися на втрату нею гегемонії навіть у прогнозах на найближчі 50 років. Про те, що англійська мова стала товаром, свідчить хоча б той факт, що ринок освітніх послуг, зокрема в Інтернеті, переповнений пропозиціями щодо вивчення англійської.

Спробуємо розібратися, як домінуючі позиції англійської мови та її стрімкі зміни впливають на освіту.

Багато країн світу будують свою освітню політику в галузі іншомовної підготовки, виходячи з того, що англійська мова є базовою. Наприклад, в Південній Кореї і Китаї превалює думка, що національний розвиток залежить від володіння англійською. Висловлюючись образно, в наш час володіти англійською мовою означає те саме, що вміти користуватися комп'ютером чи мобільним телефоном. Це співвідноситься із викладеними нами вище положеннями, а саме: хоча англійська мова збереже свій статус найбільш розповсюдженої у світі мови, проте прогнозується зміна природи її сприйняття, а саме: для більшості (кола, що розширюється), вона перестане бути іноземною мовою, а переходить в категорію базової (невід'ємної) *must have* компетентності. Звідси, актуалізується значення та вага поняття “рівень володіння мовою”, що зумовлює обов'язкову його прив'язку до мети вивчення/навчання іноземної мови на всіх етапах іншомовної підготовки: школа – університет – іншомовна самоосвіта. Данна теза підтверджується висновками дослідників ролі АМ (D.Graddol та B.Kachru) про те, що в глобалізованому світі диференціація англійськомовної спільноти відбуватиметься за ознакою

рівня володіння АМ, де “зовнішнє коло” краще розглядати як групу людей з високим рівнем володіння мовою не залежно від того як вони її вичали. [8, с110]. З’являється висока вірогідність дифузії англійської мови в освіту, тобто вона виступатиме інтегрованою складовою освіти, а не окремим навчальним предметом “англійська мова”, що детермінує появу англійськомовних фахових курсів. Інакше кажучи, йдеться про іншомовну підготовку, а не лише про оволодіння мовою. Відповідно надалі АМ в системі професійної підготовки фахівців доцільно вивчати засобами будь-якого іншого предмету. Тобто, стає актуальним формування іншомовних інтегрованих компетентностей майбутніх фахівців у процесі вивчення певних фахових дисциплін іноземною мовою. Слід відмітити, що сучасна методика навчання іноземних мов вже пропонує вивчати іноземну мову не як навчальний предмет, а під час вивчення освітніх курсів чи певних навчальних дисциплін, реалізуючи таким чином інноваційний метод “занурення” в іншомовне середовище. Це, в свою чергу внесе корективи у зміст професійно-педагогічної підготовки викладачів іноземних мов.

Сучасні вимоги до викладачів іноземних мов та шляхи реалізації іншомовної підготовки майбутніх фахівців в контексті еволюційних змін англійської мови в епоху глобалізації – предмет подальшого детального розгляду. Зараз ми лише зазначимо, що ці зміни повинні знайти своє відображення в інноваційній концепції іншомовної підготовки майбутніх спеціалістів.

Висновки. 1. Втрата впливу англійськомовних країн як носіїв стандартизованої англійської мови приведе до низки змін, зокрема поява варіантів АМ, розширення рамок використання її як лінгва франка між неанглійськомовними націями спричинить багатовекторність культурологічної функції англійської мови: АМ повинна розглядатись як засіб проникнення у соціокультурні реалії неанглійськомовних країн, як фактор формування особливої інтеркультури (термін І. І. Халєєвої, 1999).

2. Відповідно, з зменшенням ролі носіїв стандартизованої англійської мови зросте вага поняття “рівень володіння мовою”, що зумовлює обов’язкову його прив’язку до мети вивчення/навчання іноземної мови на всіх етапах іншомовної підготовки.

3. Поряд з перспективою домінування англійської мови актуалізується поняття “мультилінгвізму та полілінгвізму“. В епоху глобального спілкування дуже важливо розмовляти декількома мовами. Тоді світ буде відкритий багатьма культурами: він не буде мономовним. “Той світ набагато приємніший, який сприймає багато культур, світ, в якому на мові оригіналу вивчають і Сервантеса, і Толстого, і Гете, і, звичайно, Шекспіра “ (Jean-Paul Nerriere).

4. Must have статус англійської мови в контексті сучасної освіти актуалізує формування іншомовних інтегрованих компетентностей майбутніх фахівців у процесі вивчення певних фахових дисциплін саме англійською мовою.

Література

1. Berns M. Didactic and Pragmatic Approaches To English Language Teaching. Assumptions / Berns M. // English Unites the World. Proceedings of the International Conference. – Saratov : Saratov University Press, 2002. – P. 3 – 21.
2. Crystal D. English Worldwide / D. Crystal R. Hogg and D. Denison (eds) // A History of the English Language. – Cambridge : CUP, 2006 – P. 420 – 439.
3. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language / D. Crystal – 2nd edition. – Cambridge: CUP, 2003. – 506 p.
4. Crystal D. English as a Global Language / D. Crystal – 2nd edition. – Cambridge : CUP, 2003. – 228 p.
5. Grabe W. English, information and technology transfer: a rationale for English as an international language / W. Grabe // World Englishes. – 1988. – Vol. 7. – № 1. – P. 63-72.
6. Graddol D. The Future of English? A guide to forecasting the popularity of the English language in the 21st century. / D. Graddol – The British Council ; The English Company (UK) Ltd, 1997. – 66 p.
7. Graddol D. English on Decline For World Youth. / Режим доступу : www.guardian.co.uk/britain/article. – 27.02.2004.
8. Graddol D. English Next English Next: Why Global English May Mean the End of "English as a Foreign Language". / Режим доступу : www.britishcouncil.org/learning-research-english-next.pdf
9. Kachru B. Models for Non-Native Englishes / Kachru B. (ed.) // The Other Tongue. English across Cultures. – Urbana & Chicago: University of Illinois Press, 1992. – P. 48–74.
10. Kachru B. World Englishes: approaches, issues and resources. Language Teaching. – 1992. – Nb. 25. – Cambridge : CUP. – P. 1–14.
11. Mufwene S. Globalization, Global English, and World English(es): Myths and Facts / S. Mufwene, N. Coupland (ed) // Handbook of Language and Globalization. – Wiley-Blackwell, 2010. – P. 31–55
12. Seargeant Ph., Erling E. J. English as a language for international development: Policy assumptions and practical challenges / Seargeant Ph., Erling E. J. // Dreams and Realities: Developing Countries and the English Language. – Paper 12. – Edited by Hywel Coleman, 2011. – P. 1–23.
13. Swaan Abram de. Words of the world: The global language system/ Swaan Abram de. – Cambridge : Polity Press, 2001. – 253 p.
14. Ethnologue: Languages of the World, Sixteenth Edition / Режим доступу : <http://www.ethnologue.com/preview>.
15. Triumph of English. A world empire by other means / Режим доступу : www.economist.com/node/883997?Story_ID=883997
16. Castells, Manuel The Rise of the Network Society : The Information Age / Castells, Manuel // Economy, Society and Culture. – Vol. 1. – Cambridge, MA ; Oxford, UK : Blackwell. – 2000.

17. Globalisation Erodes Local Languages, Fuels 'Glocal' English / Режим доступу : www.freerepublic.com/focus/f-news/957263/posts
18. Globalising English - A brief Look at Globish Posted by Konrad Geldenhuys on Saturday, January 29, 2011 Under: Globalisation. / Режим доступу : www.sapolsci.com/blogs/globalising-english-a-brief-look-at-globish
19. Русский язык в мире / Режим доступу : http://ru.wikipedia.org/wiki/Русский_язык_в_мире

Цветкова Г.

*кандидат педагогических наук, доцент кафедры педагогики вищої школи
Донбаського державного педагогічного університету*

УДК 378.0011.3

ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ В ФІЛОСОФСЬКІЙ НАУКОВІЙ ДУМЦІ

У статті розглянуто проблеми розвитку та становлення феномену самовдосконалення з періоду Античності до Ренесансу, проаналізовано філософські передумови дослідження означеного феномену, що становить метатеоретичне та методологічне підґрунтя його педагогічного розуміння, на цій основі визначено методологічну основу подальшого дослідження.

Ключові слова: антропоцентрична свідомість, ідеали досконалості, калакагатія, самовдосконалення, саморозвиток, самоздійснення.

Цветкова А.

*кандидат педагогических наук, доцент кафедры педагогики высшей школы
Донбасского государственного педагогического университета*

ИССЛЕДОВАНИЕ ФЕНОМЕНА САМОСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ В ФИЛОСОФСКОЙ НАУЧНОЙ МЫСЛИ

В статье рассмотрены проблемы развития и становления феномена самосовершенствования с периода Античности до Ренессанса, проанализированы философские предпосылки исследования обозначенного феномена, что составляет метатеоретическое и методологическое основание его педагогического понимания, на этой основе определен методологический фундамент дальнейшего исследования.

Ключевые слова: антропоцентричное сознание, идеалы совершенства, калакагатия, самосовершенствования, саморазвитие, самоосуществление.

Tsvetkova A.

*Ph.D., assistant professor of higher education pedagogiki of Donbass State
Teacher's Training University (Slavyansk)*

EXPLORATION OF THE PHENOMENON OF SELF-IMPROVEMENT IN THE PHILOSOPHICAL SCIENTIFIC THOUGHT